

Rudolf Boehm (1927-2019) zag filosofie als radicale kritiek

Door Luc Devoldere

03/09/2019

3 min leestijd

De dood van de Gents-Duitse filosoof Rudolf Boehm betekent het einde van een tijdperk. De bedachtzaam en beminnelijk formulerende Boehm maakte net als Leo Apostel, Jaap Kruithof en Etienne Vermeersch deel uit van de vakgroep wijsbegeerte en moraalwetenschap aan de Gentse universiteit, die een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontvoogding van Vlaanderen.

Rudolf Boehm© Filip Claus

Rudolf Boehm is in 1927 in Berlijn in een academisch milieu geboren. Hij is nog geen zestien als hij soldaat wordt. Het einde van de oorlog maakt hij aan het Oostfront mee. In het verwoeste, door Russen bezette Oost-Duitsland gaat hij filosofie, natuurkunde en wiskunde studeren, eerst in Leipzig, later in Rostock. Hij wordt er wetenschappelijk medewerker, en maakt de sprong naar Keulen. Die gegevens komen uit [een nog altijd lezenswaardig portret in *Ons Erfdeel*](#) van de Gentse en Duitse filosoof na zijn emeritaat, geschreven door Jacques De Visscher .

In 1952 gaat hij in Leuven in het Husserl-archief werken, waarover Toon Horsten het boek *De pater en de filosoof. De redding van het Husserl-archief* schreef (Vrijdag, 2018), dat uitvoerig is [besproken in *Ons Erfdeel*](#). Boehm bouwt er zijn internationaal filosofisch netwerk verder uit, vertaalt Merleau-Ponty in het Duits en Heidegger in het Frans.

Buitenbeentje in Gent

In 1967 plukte de Gentse universiteit de veertigjarige filosoof weg uit Leuven. Hij wordt er hoogleraar in de moderne wijsbegeerte. Leo Apostel had daar sterk op aangedrongen.

Het einde van de oorlog maakt Boehm aan het Oostfront mee

De protestantse Boehm moest het pluralistische karakter van de sectie wijsbegeerte-moraalwetenschap garanderen op een ogenblik dat Etienne Vermeersch er ook werd aangesteld. Meer algemeen moest Boehm het positivistische en scientistische klimaat van de Gentse wijsbegeerte in evenwicht brengen. Leuven verloor een belangrijk denker.

Boehm zou in Gent een buitenbeentje blijven: beminnelijk, bedachtzaam formulerend met een Duits accent, een tikkeltje wereldvreemd.

Filosofie van de eindigheid

Hij zag filosofie als radicale kritiek. Zijn hoofdwerk heette dan ook *Kritiek der grondslagen van onze tijd* (Epo, Berchem, 1984), [gratis op internet](#) te vinden. Ter gelegenheid van zijn negentigste verjaardag is nog een vriendenboek samengesteld: [Wat moet? En wat is nodig? Over de filosofie van Rudolf Boehm](#) (Garant, 2018).

Boehms kritiek betrof de humanistische illusie van de westerse beschaving

Die kritiek betrof de humanistische illusie van de westerse beschaving: een theoretisch weten dat omwille van zichzelf wordt nagestreefd en het concrete menszijn met zijn noden en behoeften verwaarloost. De mens is namelijk sterfelijk en de aarde is eindig.

Van Marx leerde Boehm dat het kapitalisme zich kenmerkt door het principe van het “produceren om te produceren”. In deze omkering van doel en middelen blijven de concrete behoeftebevrediging en de zorg voor de aarde aan die productiedrang ondergeschikt. Het nefaste geloof in oneindige groei is een doel op zich geworden. Marx en het werkelijk bestaande socialisme spaarde Boehm ook niet omdat ze eveneens wetenschap en technologie verheerlijken.

Het economisch systeem is op termijn onhoudbaar omdat er geen rem op die groei zit

Economie is volgens Boehm de manier waarop mensen in hun concrete en materiële behoeften voorzien. Het doel van economie is het goede leven. Voor de kapitalistische economie is het doel evenwel onbepaalde groei. Het economisch systeem is op termijn onhoudbaar omdat er geen rem op die groei zit, omdat afgeweken wordt van het principe dat een economie in dienst moet staan van behoeften van mensen.

Boehm bleef een gemigreerde Oost-Duitser, al vele jaren bijna blind. Zijn filosofie van de eindigheid blijft echter helderziend.

Plaats in de canon

Leo Apostel stierf in 1995, Jaap Kruithof in 2009 en Etienne Vermeersch begin dit jaar. Met het overlijden van Boehm is een tijdperk ten einde gekomen. Wie schrijft de geschiedenis van de vakgroep wijsbegeerte en moraalwetenschap aan de Gentse universiteit, dat zogenaamde “vrijzinnige en linkse bastion” dat hoe dan ook een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontvoogding van Vlaanderen en daarom een plaats verdient in de canon ervan?

RUDOLF BOEHM ETIENNE VERMEERSCH NECROLOGIE FILOSOFIE

Luc Devoldere

schrijver, essayist en voormalig hoofdredacteur Ons Erfdeel vzw (2002-2020)